

Utdrag av Andagassi-tekster

Direkte tale i dialog er skrevet i kursiv.

Fortellende tekst er i vanlig skrift

MARIE 1:

Jeg våkner til en hvit verden, og elsker det. Elsker er ikke et ord jeg bruker i utide, men fryden som treffer meg når jeg trekker gardinene fra og ser ut, kvalifiserer for ordvalget. Jeg våkner og ser ut og verden er hvit. Hustakene er hvite. Veiene er hvite. Himmelen er svakt mørkere enn bakken og takene, men hvite de og. Sjøen er en anelse mørkere enn himmelen, en hvitfarge som nærmer seg det grå, men stadig hvit. Bare trærne trærne og steinen i fjellet på andre siden av sundet er svarte tegn i alt det hvite. Som setninger langs fjellkanten.

Det eneste som har farger er småfuglene. De tripper rundt på snøen som ligger i dotter på greinene i trærne. Gule og blå kjøttmeis. Og innimellom en rød dompap.

Og jeg aner en bevegelse i ytterkant av bevisstheten, en bevegelse tankene mine nesten, men bare nesten, klarer å fange i ord. Noe om at bildene jeg lever i denne snøvinteren 1997 rommer mer enn jeg klarer å tenke. Noe om at tankene mine er innesperret i ord. Eller nei, ikke innesperret; det er mer som at ordene setter tankene på geledd og får dem til å marsjere. Jeg får ikke sagt det jeg prøver å si. Jeg hører selv at det blir uklart og klumpete.

Klart det. Kompanier av ord på geledd må nødvendigvis bli klumpete.

Beklager.

Jeg ser ut på de gule, blå og røde nøstene i trærne. Som jo også er de samiske fargene. Jeg tenker at det har en sammenheng, men det vil dere aldri høre meg si høyt. Kollegene mine på Avkem ville tro jeg var blitt skjør. Men jeg kjenner at det fins en sammenheng. En sammenheng som går langt utover hva kunstneren Astrid Båhl fra Skibotn var inspirert av da hun designet det samiske flagget.

Snøen gjør altså noe med meg. Tankene blir klumpete og fuktige. Sentimentale.

Joda.

Neida.

Jeg aner ikke.

På jobben, på Arktisk Vitensenter for kultur, etnisitet og mangfold, til daglig kalt Avkem, er det det reneste Klondyke. Pengene renner inn. Om ni måneder åpner vi den første store faste utstillingen om kulturmangfoldet i nord. Med representanter for regjering og kongehus til stede. Vi har tilnærmet utømmelige ressurser å ta av.

Og hver dag våkner jeg altså til dette grenseløse hvite. Hver dag går jeg, Marie Flodvik, i sin tid den kjedeligste sosialantropologen på kullet, hun som alle mente burde blitt historiker, eller enda verre, arkeolog, fordi hun var så tørr og faktabunden og manglet personlighet og kreativitet i tekstene sine; hver eneste dag går denne nye Marie Flodvik, som medstudentene mine aldri ville drømt om eksisterte, ut i et hvitt drømmeland. Med samiske småfugler i trærne og setninger på et uforståelig språk langs fjellkanten. Jeg går ned bakkene og inn hoveddøra på Avkem hvor jeg ser opp på vårt spesiallagde verdenskart med nordpolen i midten, et perspektiv som gjør Norge stort og mektig og svært sentralt plassert, før jeg fortsetter gjennom gangene. Jeg hilser på alle. Mange har ting å spørre om. Alle stoler på ordene mine.

De trenger en klippe, og de har meg.

ANNA

(i en blanding av norsk og Storfjordsamisk)

Nå fins jeg ikke mer.

Dal mu in gavno shatn guste ge.

Ikke på Stormyrvannet, ikke i Steindalen, ikke på Holm.

Men her. En slags finnelse.

Det er forskjell på folk og finn. Men pleierne kommer til alle. De finner og finner. De finner føttene mine. Hver dag. De finner ikke blå og rosa striper på dem. Stripper varsler død. Føttene mine er stadig hvite. De finner fram ullsokker og pakker meg inn i dyna før de går.

Oppfinnsomme folk.

Skinnet mitt holder meg sammen. Jeg finnes ikke på noen annen måte. Det som har skjedd er det som har skjedd og summen av det er Anna. Det er sånn jeg har funtes, alltid.

Å tro at det er andre sammenhenger er som å hesje høy i storm. Livet blir som tynne, tomme hesjetråder bortover jordene. Det var det som skjedde med Peder.

Min Peder.

Peder trodde Gud hadde en plan. Han ventet på at Gud skulle legge ut en tråd som han kunne holde fast i, følge bortover jordene, over til naboen, over neset, rundt svingen til andre sida av fjellet, videre langs elva, oppover dalen, langs riksveien og ut. Ut. Ut. Ut.

Han trodde Gud brydde seg om at han trengte noe å holde fast i.

Vinden mot ansiktet. Klukkinga rundt baugen. Oss to i den gamle spissa. Smellet av årene når han dro dem ut av tollepinnene og la dem langs ripa. Bevegelsen i båten som stilnet av.

Varmen i huden. Ansiktet mitt mot solvarmen, den første ordentlige solvarmen. Tyngda av hodet hans når han la seg bakover fra midttofta, la seg med hodet i fanget mitt der jeg satt i baugen.

Ingenting av dette var nok. Ikke for Peder.

For meg var det nok. Da.

Det var alt jeg trengte. Da.

Nå er jeg her. Å finnes er å minnes. Nå er blitt gamle dager.

Og min Peder er tilbake.

MARIE 2:

Det er ikke småtterier vi er bedt om å få til med denne utstillingen. Vi skal vel egentlig tegne bildet av Nord-Norge på nytt og nå er det landsdelens fleretnisitet skal løftes fram. Under mer enn aner jeg et håp fra våre oppdragsgivere om at vår nye historiefortelling skal bidra til å styrke båndene til mektige naboer. Russland. Kanada. Finland. USA. Men særlig Russland. Min jobb er å sikre at dette blir faglig og vitenskapelig forankret. Det er ikke så lenge siden norske historikere bedyret at både helleristningene i Alta og labyrinten ved Gamvik var spor etter norske vikinger. Alt i nord var norsk, med unntak av det mest åpenbart samiske i indre Finnmark. Jeg prøver å unngå at vi havner i den motsatte grøfta. Det er ikke tvil om at mange ønsker seg et bilde av Nord-Norge som en harmonisk smeltedigel av kulturer og språk. Landsdelen skal vises fram som den mest vellykkete multikulturelle regionen i Norge.

Nei, nei, nei, sier jeg. Uansett hva oppdragsgiverne ønsker seg, så må vi få fram kompleksiteten. Jeg gjentar det til alle. Obs, obs, obs på gråsonene og nyansene. La oss for Gud skyld være etterrettelige og presise og faktabaserte.

Men så er det småfuglene da. Og setningene langs fjellkanten. Som jeg ikke kan tyde, men som jeg må innrømme at jeg ikke ser bort fra at det fins folk som forstår.

BRITA 1:

Marie Flodvik, Flodhesten, bor i en av de ærverdige trevillaene rett opp fra sentrum, i barndomshjemmet til mora til Simon. Simon er liksom sjefen min. Det er Marie som er den egnelige sjefen, det vet alle. Simon er en lang spjæling av en fyr med store blå øyne som ei Caprinodukke. Ei gammel tante av han eier huset og Marie får leie det billig mens tanta er på sykehjem. Etterhvert skal Simon overta og da skal han totalrenovere. Alt dette vet jeg fordi kollegene mine har fortalt det. Simon og familien hans er et yndet tema på pauserommet. Han har tydeligvis ikke utdanning utover gymnas og ingen skjønner hvordan han er blitt avdelingssjef. Liksom. Poenget deres er at Simon er god på nettverk og da får man en sjefsjobb, selv om man bare er etparogtredve og til nå bare drevet videoproduksjon i pappas bygård. Kollegene mine forteller stadig nye detaljer, de elsker å hisse seg opp over Simons manglende kvalifikasjoner. Dem om det. Det bryr meg midt på ryggen. Hva skulle være galt med å spille med de kortene man har?

Marie står i døra da jeg kommer.

Ringeklokka virker ikke, sier hun.

For et nydelig hus, sier jeg.

Og skikkelig kaldt om vinteren, sier hun.

Jeg setter meg på en krakk i gangen, tar av meg joggeskoene og på meg de høyhælte jeg kjøpte i Hegdehaugsveien. Er det fest, så er det fest. Dessuten gjør det ingenting å bli ti centimeter høyere. Marie og Simon er ikke de eneste høye i avdelingen. Vi har et par nederlendere som sikkert nærmer seg to meter.

Så lurt at du har med sko, sier Marie. Det er så gulvkaldt her. Om vinteren subber jeg rundt i sånne Olufsladd, ladd, ladd, sorry, jeg klarer ikke å få palataliseringen rett, enda ikke, etter å ha bodd her i sju år, det er jammen meg flaut, i alle fall, laddene er de eneste som holder meg varm på beina, og så stenger jeg av det innerste rommet på de kaldeste dagene, det jeg kaller biblioteket.

Hva het det før, da, spør jeg og reiser meg helt stødig. Virker ikke som Marie legger merke til det.

Hva het det før, gjentar jeg og går noen stadig like stødige skritt.

Hva da?

Det du kaller biblioteket?

Finstua, tror jeg, men jeg har jo aldri gjester, og desto flere bøker, så det passer mye bedre med biblioteket, eller, nå har jeg det, gjester altså, for første gang, faktisk, eller, *skal* ha, du er den første som kommer. Uffda, jeg er skikkelig stressa, beklager. Unnskyld. Sier Marie. Og blir enda rødere i kinnene. Hun lukter skarpt av smeltet ost og forteller at hun har funnet et ostefonduesett i spisskammerset og tenkte at det var litt morsomt, det var liksom det store i min ungdom, da, sier hun, på syttitallet, ostefondue. Håper dere liker ost.

Alle liker vel ost, sier jeg.

Rart å se henne så stressa. Trodde egentlig ingenting kunne vippe henne av pinnen. Nå minner hun om ei lita jente som har invitert klassen i bursdag og med god grunn er redd for at det blir en katastrofe.

Så gjør jeg noe jeg aldri gjør. Jeg strekker meg opp og kysser henne på kinnet. Det kjennes helt okei. Jeg skal gjøre det oftere. Kysse folk jeg syns er okei på kinnet. Klemming er grimt, umulig, altfor mye kropp og jeg blir så liten, sjøl med hæler blir jeg for liten. Jeg ville blitt klemt mellom puppene til Marie Flodvik og hun ville liksom måtte brette hodet over meg, Men dette lille kysset på kinnet, det er fint.

Åh, sier hun og ser på meg over brilleglassene. Åh. Hun vagger fra side til side. Sier åh enda en gang. Hvis hun ikke hadde vært en flodhest hadde hun vært en forvokst måsunge. En sånn lodden andrekulls som vagger rundt seint i september, stor og klumpete. En som man vet aldri kommer til å overleve vinteren. Jeg vet ikke hvorfor jeg tenker det. Det er ordene som springer av gårde med tankene mine. Nå tenker jeg på mormor. Hun pleier å si det. At jeg ikke må la ordene fare av med meg.

Men Marie Flodvik er definitivt ingen andrekulls måsunge, hun har bodd her i sju år, og når man kommer sørfra og har bodd her så lenge, så blir man lenge, gjerne til pensjonsalderen. Hun liker sikkert vintre, Marie. Og kalde somre, så hun slipper å kle av seg.

Hun var sikkert en sånn unge som satt inne på bibliteket og leste hele sommerferien. Jeg ser henne for meg. Tjukke brilleglass og tjukke bøker og gul hårspenne og mage som valket seg over bukselindingen. Hun likte seg nok ikke på stranda, nei.

Jeg liker henne.

Nesten så jeg har lyst til å gi henne et kyss til.

Hun prater i vei. Hun er så glad for at hun slipper å bo i en av de små universitetshyblene, som dem de tilbyr de nyankomne.

Jeg synes de er helt ok, sier jeg.

Men du er kanskje vant til å bo trangt? Jeg er så bortskjemt, trenger et arbeidsrom og et soverom og vil helst ikke ha kjøkken og stue i ett, ikke at jeg lager mye mat, men - som enslig har jeg bare krav på et soverom - så dette er virkelig en gave, her har jeg det helt - Se den utsikten da! Rett på Tinden!

Hun trekker pusten.

Tror du folk har husket å ta med rødvin?

Sikkert, sier jeg. Hvis du har sagt det, så blir det sann.

Senere sitter vi rundt langbordet i stua og Simon har fått fyr i peisen, en gammel klebersteinspeis, og det dugger på rutene og Tromsdalstinden blir blå i nattelyset.

Og rødvin smaker mye bedre enn jeg husker, i alle fall etter det første glasset. Jeg har fremdeles på meg de høyhælte, som den eneste, de fleste er bare i sokkelesten, men noen av gutta har spisse, beige skeivtrødde åttitalssko.

På den ene sida av meg snakkes det østlending og svensk og gebrokkent norsk i en gjeng mannfolk som akkurat nå er opptatt av visumutfordringene for russerne. Simon er der også, han vinker til meg og blunker med Caprinoøynene sine. Han har et øye på hver finger, og nå ser han at jeg ser på han. Blunk, blunk. På andre siden av bordet snakker noen damer om dagmammaer og muligheten for barnehageplass.

På gulvet sitter en fyr med rødt krøllete hår og leiter gjennom platebunken til Marie. Den er ikke stor, men han studerer den nøye. Han har lyserøde sokker som en gang har vært hvite, og hull under den ene hælen. Han sitter krum i ryggen, med beina strakt ut og akkurat nå har han ei plate av Nils Aslak Valkeapää, Áillohaš, i hendene. Jeg tror ikke han vet at jeg ser på han, men plutselig spør han om jeg har hørt den. Jeg sier nei. Han fortsetter å granske coveret. Han har senete nakke og fregner under skjortekanten som vises når han bøyer seg framover. Jeg setter meg ved siden av han, legger den ene foten over kneet. Det er en bit størkna ost bak på hælkippen, jeg plukker den av. Han ser på meg og sier

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

De må være vonde å gå i de der.

BRITA

Nei,

sier jeg,

ikke når man har teknikken i orden.

Han smiler skjevt

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Og det har tydeligvis du?

BRITA

Javisst. Teknikk og gode leggmuskler, det er det som må til, man må stole på hælen, at den bærer, tørre å legge hele tyngda på den, ikke pingle.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Jøss. Såpass.

BRITA

Han ser ned på coveret igjen. Han har brettet opp ermene. Han trener nok noe som krever mye armer. Klatring. Eller ski. Eventuelt volleyball. Han er glatt, som en finnmarking, ingen hår på armene og nesten ikke skjeggvekst. Han peker på coveret

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Vet du hva tittelen betyr?

BRITA

Eanan, eallima eadni?

spør jeg.

Han ser imponert ut. Jeg tar plata ut av hendene hans.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Ja, sikkert, du høres proff ut. . Hva betyr det?

BRITA

Jorda, livets mor.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Jøss. Det må jeg si.

BRITA

Det står med liten skrift på svensk på baksida.

Han ler. Lekeslår meg i hodet med coveret. Peker på skoene mine

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Har aldri sett ei samejente med så høye hæler før..

BRITA

En gang må jo være den første.

Enn du da, hvor er du fra?

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Fra Mehamn, eller det vil si, egentlig fra Skjånes.

Men mormora mi er fra Kauto,

så det er nå noe sameblod her og.

BRITA

Spørs. Har aldri sett en rødhåret same før.

Han slår etter meg med coveret igjen.

Jeg tar av meg skoen, først den ene, så den andre, og setter meg foran han.

Liker du Bowie?

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Jeg digga Lets Dance da den kom.

Hadde den på discmanen min og spilte den så mye at sporene på CDen ble slitt vekk.

Fantastisk låt.

Syns det fremdeles.

BRITA

For min del har jeg ikke hørt så mye på de nyere tingene hans.

Tenkte mer på Space oddity og de tingene der.

Ground control to Major Tom.

Han ser imponert ut igjen. Jeg smiler Britasmilet, holder venstreskoen i hånda og pirker i hullet han har under sokken med hælpissen. Han drar foten til seg, men strekker den ut igjen.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Du er mye mer frekkere enn du virker.

BRITA

Det er fordi jeg er full.

Jeg var frekkere før, men jeg sluttet. Det ble så mye styr.

Du trenger nye pensko.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Vet det.

Jeg heter forresten Andreas.

BRITA

Vi ser på hverandre.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Og jeg vet selvfølgelig at du heter Brita, etter den talen du fikk av Flodviken.

Du er heldig.

Hun liker deg virkelig.

BRITA

Gjør Flodhesten?

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET (ler høyt)

Flodhesten?

Den var ny.

BRITA

Når hun bikker hodet framover og ser over brillene, så ligner hun veldig.

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Ja!

Hun er skummel.

BRITA

Flodhesten er Afrikas farligste pattedyr, visste du det?

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Heldig for deg at du er yndlingen, da.

Jeg har vært her lenge, og ingen andre har fått velkomsttale, som jeg husker.

Og jeg var en av de første, du vet,

ITmann.

Vi er de første som kommer inn døra nå.

BRITA:

Javel.

Er du den siste som går også?

GUTTEN MED DET RØDE KRØLLETE HÅRET

Kommer an på om jeg har noen å gå med.

BRITA

Vi blir avbrutt av at Marie plinger på glasset. I hånda har hun en bunke prospektkort. Det fremste er et med samer foran en lavvo på Fløyfjellet, fra 1960-tallet en gang. Man kan se den nybygde fjellheisen i bakgrunnen. Hun forteller at hun har funnet ei eske med sånne gamle turistkort i den gamle finstua, biblioteket altså, noen av dem nesten hundre år gamle. Familien til Simon har drevet butikk og kortene er antagelig derfra. Simon har fortalt at oldefaren hans

som unggutt tjente gode penger på å ro turistene over sundet for å se på samene. Marie ser på Simon som med et nikk og et blunk bekrefter fortellingen hennes. Hun fortsetter: Engelske overklasseturister kom i hopetall til byen for å besøke sameleiren. Er det ikke fascinerende? Hvordan det samiske alltid har vært der, tett inntil byen, og uten at man snakket om det, ikke egentlig - åpent, men skjult, hvis dere skjønner hva jeg mener?

Alle skjønner. Kortene blir sendt rundt og gransket. Samene på bildene fra Tromsdalen har skinnpesker og digre stjernebuer. Et av bildene er av en guttunge i ei forseggjort kofte som leker med et tønnebånd sammen med andre unger. Fra Skippergaden, står det.

DAME VED BORDET

Stakkars, han hadde det ikke greit.

MANN MED NEDERLANSK AKSENT

Nei, det kan ikke ha vært enkelt å være same i byen, da, på den tida.

DAME FRA BERGEN

Hvordan er det nå? Å være same i Tromsø, mener jeg?

BRITA

Det tar noen sekunder før jeg oppfatter at spørsmålet er til meg.

Jeg ser ikke på meg selv som same, ikke på den måten, sier jeg.

(Pause)

DAME FRA BERGEN

Hvordan ser du deg selv, da?

BRITA

Hadde du spurt mormora mi ville hun sagt at vi er Storfjordinger.

(Latter rundt bordet.)

DAME FRA BERGEN

Hva mener hun med det, tror du?

BRITA

At vi er fra Storjord, kanskje?

(Ny latter, litt mer spredt denne gangen.)

DAME FRA BERGEN

Ligger det i det at hun oppfatter det som stigmatiserende både å bli oppfattet som norsk og/eller samisk?

BRITA:

spør dama, som jeg nå husker er antropolog fra Bergen.

Det vet jeg ikke,

sier jeg,

har aldri spurt hvorfor hun sier det.

(pause)

Jeg vet virkelig ikke.

DAME FRA BERGEN

Men? Hva betyr det?

BRITA

(pause)

Jeg tror kanskje hun tenker at samisk ikke er hennes språk,

jeg tror hun tenker på det som noe hun kan,

litt sånn tilfeldigvis, på en måte,

og at det tilhører de ordentlige samene.

Altså fjellsamene.

(ettertenksomme hmm-lyder fra alle rundt bordet)

DAME FRA BERGEN

Veldig interessant..

Hvordan fornorskningen er internalisert i tenkingen til mormoren din.

MANN MED NEDERLANSK AKSENT

Ja,

man har på en måte fornorsket seg selv,

det er det som er det tragiske.

BRITA

De ser på meg igjen.

Ja,

sier jeg.

Det er det tragiske.

DAME FRA BERGEN

Hvordan kjennes dette språktapet for deg?

BRITA

Hva svarer man på sånt? Hvordan kjennes det å snakke norsk, liksom? Jeg ser meg rundt. Er omkranset av medfølende ansikter, bortsett fra Marie som ser på kortene hun har i hånda og virker brydd. Hvordan kjennes det? Språktapet? Innerst inne? Ingen hjelp å få fra Andreas fra Skjånes heller, han har meldt seg ut, følger ikke med, eller later som han ikke følger med, sitter liksomoppslukt av CD-bunken.

Det begynner å gå opp for meg hva å være hun som har vokst opp med det betyr.

Jeg tømmer resten av rødvinglasset og lar det stå til. Kaster meg ut i en fortelling om Frank fra nordbyen, kjæresten jeg hadde det siste halve året på gymnaset, bare at jeg kaller han Ailo fordi det er det eneste samiske navnet jeg kommer på. Jeg forteller at han bodde sør på øya, på Bjerkaker, nesten på sydspissen, der han leide et rom i kjelleren som var fullt av mugg, antagelig ville ingen andre bo der og derfor fikk han leie selv om han var same. Der flytta vi sammen. Det lukta mugg av klærne våre når vi kom inn i klasserommet om morgenen. Vi var alltid for seint ute og måtte springe det siste stykket og når vi kom inn i klasserommet rant svetten og det lukta varm mugg og kjeller av oss. De kule jentene fra toppen av øya trakk pultene sine lengst mulig unna.

Det ristes trist på hodene rundt bordet og de virker fornøyde med fortellingen min. Jeg unngår blikket til Marie, reiser meg og går på kjøkkenet for å fylle rødvinglasset. Tar med meg veska, for å komme unna gnagsåret fra Bergen.

Døra står åpen til biblioteket. Jeg tar med det fulle vinglasset mitt dit. Dumper ned i den eneste stolen i rommet, en diger grønnrutete sak med gule striper og puff til beina. Det er nok her hun sitter og leser. Flodviken lesestasjon. Jeg ser meg rundt. Et lite firkantig bord ved siden av stolen, ellers ingen møbler. Enkle vindusruter i et stort glasskarnapp. Jeg tviler ikke på at det blir iskaldt om vinteren. Her trengs garantert både ladder og pledd og stråleovn. To av veggene i rommet er dekket av bokhyller fra gulv til tak. I den første hylla til venstre for meg står Førføreren og Erobreren av Jan Kjærstad, godt lest ser det ut til, ved siden av Ketil Bjørnstad. Jeg skjønner ikke systemet hennes. Det er i alle fall ikke alfabetisk. Jeg får et innfall og begynner å se etter Raijabøkene av Bente Pedersen. Jeg elsker de bøkene, har aldri grått så mye over en bok noen gang som av den første Raijaboka, den som het Fremmed fugl, om jenta som ble sendt alene over grensen til Norge, fra Finland eller Sverige, eller var det den andre, Brukne vinger? Jeg bestemmer meg for at Flodviken har Raijabøkene et sted. Jeg vil at hun skal ha det. Men jeg ser bare innbundne bøker. Er Marie virkelig en sånn som gjemmer pocketbøkene bort? Hun som ikke eier sans for stil ellers, hun kan vel umulig bry seg om det står pocketbøker i hyllene? Bente Pedersen bor tross alt i Storfjord, og har skrevet førti bøker om kvenjenta Raija som ble solgt til samene av faren sin og sendt til Norge. Hun har solgt fem millioner bøker i hele Norden og er kommunens rikeste. Er det noen som har nådd ut med historier fra Storfjord så er det henne. Flodviken må ha dem her et sted. Jeg leter gjennom hyllene, løfter ut bok etter bok. Ingen Raija og ingen pocketer. Men halvt skjult bak Dag Solstad står ei myk bok med bilder av nakne kvinner på svaberg. Det er ei Paxbok, utgitt av Bokklubben Nye Bøker. Nærbilder av hud og kamskjell og venusberg og svaberg om en annen. Jeg blar meg gjennom, alle bildene er i svarthvitt, alle damene er hårete og har løse mager og hengepupper og noen har hår i en stripe helt opp til navlen.

Den teite boka gjør meg rasende. Eller. Det at Marie Flodvik gjemmer bort den teite boka gjør meg rasende. Neste gang jeg i Storfjord skal jeg ta med hele Raijaserien, fylle godstolen hennes med dem og nekte henne å komme ut før hun har lest alle.

Noen åpner døra bak meg. Et øyeblikk håper jeg at det er Andreas med krøllene og hull under sokken. Men det er selvfølgelig henne som snuser rundt. Flodhesten. Er det her du er, sier

hun. Ja, sier jeg. Jeg rekker akkurat å få styggedamerboka bak på ryggen. Beklager at du ble utsatt for det der, sier hun. Grete har ikke alltid de sosiale antennene på plass.

Grete?

Ja, du vet, hun antropologen fra Bergen.

Å det, det går helt fint, sier jeg og lar boka skli ned i veska mi.

Godt å høre, sier hun. Ser her forresten, det er noe jeg vil vise deg.

Hun bøyer seg over en bunke med bøker på bordet ved siden av stolen.

Alle disse er skrevet av folk som kjenner det sjøsamiske innenfra. Du kjenner dem kanskje?

Hun løfter opp en og en bok:

Fjordfolket i Kvæningen av Ivar Bjørklund, Folk uten fortid av Reidar Nielsen og Med ord skal tyvene fordrives av Harald Gaski.

Har hørt navnene, sier jeg.

Ved siden av ligger en stabel med hefter. En hovedfagsoppgave med tittelen Plante på hjemlig jord - en studie av L.L. Læstadius' liv og virke blant samene, et slags magasin som heter Mázejoavku av samisk kunstnergruppe i Masi, og Sjøsamisk klesbruk i Lyngen utgitt av Gáivuona NSR, eller Kåfjord sameforening som de egentlig heter. Jeg plukker opp den siste. Du kan godt få låne den, hvis du vil, sier hun. Smiler.

Jeg smiler jeg og.

Forresten, han ungdomskjæresten din, Ailo, hvor var han fra?

Fra Bjerkaker, sier jeg. Hun ser på meg. Og han var samisk? Ja, sier jeg, eller egentlig mora hans, eller var det faren, de var fra Karasjok tror jeg, skal vi gå inn til de andre eller?

Det rolige blikket hennes holder meg fast.

Det er noe med Marie Flodvik som gjør det vanskelig å lyve.

Jeg går fra henne midt på gulvet og setter meg med Andreas fra Skjånes ved enden av bordet. Simon sitter også der. Rundt dem er bare damer. De snakker fremdeles om barnehager. Simon rekker ut armen for å gjøre plass til meg. Han peker på heftet i hendene mine.

SIMON

Interessante greier det der. Eller hva syns du?

BRITA

Har ikke satt meg så nøye inn i det

SIMON

Men? Jeg synes jeg hører et men?

BRITA

Min familie er like mye kven som same, så jeg har ikke vært så opptatt av koftene, hittil i hvert fall. Jeg er nok en skikkelig nordkalottcoctail.

DAME FRA BERGEN

Det er interessant,

BRITA

sier dama som altså heter Grete høyt, fra andre enden av bordet, hun lener seg over bordet på strake armer

DAME FRA BERGEN

Det har skiftet hva folk her kalte seg, men nå viser forskningen at de aller fleste var samer i utgangspunktet, uansett.

BRITA

Jeg hører Marie hoste irritert bak meg.

Sier de det?

Svarer jeg, stemmen min er skarpere enn jeg hadde tenkt.

Mormora mi sier at ingen i Storfjord noensinne har brukt kofte.

SIMON

Ja, hva tenker du egentlig om disse nye koftene? Sånn helt ærlig?

BRITA

Det er jo bra at noen forsøker å rekonstruere...

DAME FRA BERGEN (dvs antropologen Grete)(avbryter)

Nei!

De rekonstruerer ikke,

de er opptatt av å videreføre og at det skal være frihet til moderne uttrykk.

De vil ikke ha noe koftepoliti

slik vi har disse selvutnevnte bunadvokterne som bestemmer alt.

(ler)

En gang fikk jeg kjeft av en fremmed dame på 17.mai

fordi jeg hadde for tynne strømpebukser.

Tenk det! For tynne strømpebukser!

(ler mer)

BRITA

Å, ikke noe koftepoliti, altså,

DAME FRA BERGEN (dvs antropologen Grete)

Nei, det er de unge som går foran og tar det i bruk på sin måte, det er mye friere, mye mer kreativt.

SIMON

Hvis du vil høre min mening, Brita, så synes jeg du burde få en sånn, du kan gå i det, du, som er så smal i livet.

(det gispes rundt bordet)

BRITA

Marie rykker til så rødvinen skvetter og setter i gang med en tale om at å bære kofte er en alvorlig sak, at det betyr å stå fram som same og da gjør man det jo ikke bare for seg selv, man peker på en hel familie, og derfor er så temaet betent og kan overhodet ikke reduseres til om man er smal nok i livet.

(pause)

Hun gjør det for stort. Alt for stort.

(pause)

(til Simon)

Klart det, Simon, jeg har alltid ønsket meg kofte.

(Noen klapper)

Marie gaper med åpen munn. Jeg gaper visst litt sjøl også. Kofte har på ingen måte stått på ønskelista mi, for å si det sånn. De Nord-Tromskoftene jeg har sett er stygge, halvlange kjortler i ullstoff med vevde bånd til å knyte rundt livet. Ikke bra.

SIMON

Det smilet ditt, Brita, med den skrå tanna, det er bare så sjarmerende. Man ser ikke sånne skjeivtenner så ofte lenger. Nå skal jo alle ha tannregulering. Vi mister egenart, det er det som skjer.

BRITA

Ja, til og med David Bowie har forlatt oss skjeivtenner og blitt streit.

SIMON

Nettopp

BRITA

Jeg kjenner det forundra blikket til Marie på meg.

Har dere forresten hørt historien om Ingor-Ailo og hunden hans som ble stående igjen på kaia på Skjervøy,

spør jeg.

Det blir stille.

Han sa Enn at hurtigruta klemte meg og hoin.

Det tar et sekund eller to, så ler alle, Andreas løfter tommelen mot meg og Simon ler aller høyest, han ler så han må tørke tårer

SIMON

ja du Brita, du Brita,

BRITA

Bare Marie ler ikke.

Jeg skjønner ikke hva som er morsomt med at folk snakker gebrokkent, sier hun.

SIMON

Vet ikke, det bare høres komisk ut. Glemte og klemt, liksom.

BRITA

Håper ikke jeg møtes av sånne latterbrøl når jeg våger meg på å si ting på samisk, sier Marie, og forsvinner ut på kjøkkenet.

Andreas fra Skjånes møter blikket mitt og løfter nesten umerkelig på øyenbrynene.

Vi kommer til å gå hjem sammen, vet jeg.

Men jeg liker Marie Flodvik. Jeg liker henne virkelig.

MARIE 3:

Min mor var besatt av norsk historie. En av favoritthistoriene hennes var den om slaget ved Kringen. I følge henne besto slaget i at helt vanlige norske bondegutter, det vil si svært tapre norske bondegutter, slo ut en helprofesjonell skotsk leiehær ved Kringen i Gudbrandsdalen i 1612. Slaget kunne regnes som første skritt på veien til et selvstendig Norge.

Leiehæren, som ble ledet av offiseren Sinclair og derfor ble kalt kalt Sinclairtoget, var betalt av svenskekongen for å settes i kamp mot kongeriket Danmark-Norge. I informasjon fra Riksarkivet står det at «Fortellingen om slaget ved Kringen har i ettertiden hatt stor symbolverdi for norsk selvfølelse og nasjonsbygging.»

På hver 17.mai hadde mor på seg en stripete kjole som hun kalte hverdagsbunad. Hun mente den var den mest ekte. På brystet bar hun en stor brosjé med bilde av Pillarguri, den vakre norske bondejenta som advarte om Sinclairtogets ankomst ved å blåse på et langt horn. Og hver 17. mai hyllet min mor Pillarguri og bondeguttenes innsats med å synge Sinclairvisa, som hun framførte med kraftig røst over kakebordene:

Herr Sinclar drog over Bølgen blå,
For svenske Penge at stride;
Hjælp dig Gud! du visselig må
I Græsset for Nordmanden bide.
- Vel opp før dag, de kommer vel over den hede –

De bønder fra Vågå og Lesja og Lom
med skarpe økser på nakken
i brede bygd tilsammen kom
med skotten ville de snakke!
- Vel opp før dag, de kommer vel over den hede -

«Frem bønder, frem i norske menn,
slå ned, slå ned for fote!»
Da ønsket seg skotten hjem igjen,

han var ei rent lystig til mote.

- Vel opp før dag, de kommer vel over den hede -

Ei noen levende sjel kom hjem,
som kunne sin landsmann fortelle
hvor farlig det er å besøke dem,
som bor iblandt Norges fjelle.

- Vel opp før dag, de kommer vel over den hede -

Vel. Jeg skal ikke plage dere med historier om min mor. Jeg vil vel egentlig bare ha fram poenget om at historikere ikke skal lyve.

For det første: Kalmarkrigen var ikke på noen måte en krig om norsk selvstendighet. Det var krig om hvem som skulle eie kolonien «Nordlanden», det vil si området fra Tysfjord til Varanger, altså omtrent hele Nord-Norge. Krigen startet fordi svenskekongen tok tittelen ”De lappar i Nordlanden Konung” og hevdet sin rett til å skatte samene. Dette var en rettighet danskekongen mente han, og han alene, hadde krav på. Av den grunn kalte han inn norske bønder til krig. Det hadde ingenting med norsk selvstendighet å gjøre. Det handlet om den innbringende skattleggingen av kolonien i nord. Det fantes vel knapt en bonde i den hæren som tenkte på Nordlanden og samene som «Norge».

For det andre: Den «profesjonelle hæren» bøndene sloss mot, var en gjeng fattiggutter uten våpen. De norske bøndene var lokalkjente og godt bevæpnet, og skottene ble tatt i bakhold på vei til stedet der svenskekongen hadde lagret krigsutrustingen deres. «Slaget» var en regelrett massakre der 550 skotter ble drept. Eller, først ble 134 av dem ble tatt til fange, men siden bøndene ikke visste hva de skulle gjøre dem, drepte de likegodt dem og. Det vil si, de lot atten av dem overleve.

De atten med høyest rang.

Satt opp mot slike historier, forstår jeg inderlig godt behovet for å komme med en helt annen fortelling om Norge. Jeg kan selv kjenne på at tida er overmoden for å stikke min gamle mor i ryggen med pillargurinåla si, for å si det sånn.

BRITA 2

Jeg dro sørover rett etter gymnaset. Jeg ville bli journalist. Uten å vite det, visste jeg akkurat hva jeg gjorde. Jeg sto på en måte i ankomsthallen og ventet på meg selv. Lita. Mørkhåret. Eksotisk. Kjapp. Uredd. Sjarmerende. Og merkelig erfaren. En slags stjerne, om jeg skal si det sjøl. Midt i der ting skjedde.

De andre journalistspirene fikk bredere dialekt jo lengre de var hjemmefra. De var så autentiske og naturlige så. Skreddersydde seg selv for jobb i P2 hele gjengen. Den første som fikk jobb i NrK var ei mørkhuda jente med telemarksdialekt. Perfekt NrK materiale. Nynorskbruker og indisk far. Det gjorde susen. Jeg bare lo. Hadde overhodet ikke tenkt meg den veien. NrK var uaktuelt. Når noen spurte hvorfor, sa jeg at det var alle besserwisserne som jobbet der, at jeg hatet det. Det trodde jeg tulla. Jeg lot dem tro det.

Jeg hørte på P4 om morgenen og bestemte meg for å høres ut som Silje Stang. Brita Holm, en rappkjeftig alfahunn fra vestkanten. Jeg øvde meg i skobutikker. Språkskift og høye hæler var perfekt å øve på samtidig. Alltid vanskelig å finne sko når man har så liten fot, sa jeg. Jeg henvendte meg til den eldste i butikken, helst en mann, der det fantes. Dessverre var det ikke så mange av dem i skobutikkene i Hegdehaugsveien, så det ble som regel ei dame i femtiåra. Jeg hadde mye å spørre om. Hvilke merker hadde høyhælte sko i størrelse 35 og hva kunne jeg gjøre for å få størrelse 36 til å ikke kippe? De korte setningene var vanskeligst. Sier du det? Akkurat ja. Har du disse i halvnumre? På lørdagene gikk jeg fra butikk til butikk. Det øyeblikket både sko og språk gled uanstrengt og selvfølgelig bortover gulvet, nedover Hegdehausveien, inn på Lorry og fremdeles satt der etter fire øl, var som å entre scenen hos David Letterman.

Brita Holm var på plass.

I min første sommerjobb, i Hjemmet, var kollegene mine så nervøse før de skulle ut på jobb at de ikke klarte å spise lunsj. De prøvde å late som ingenting men de var pisse redde. De skjønnte ikke at det var et spill. Et snakkespill. Folk kan si alt mulig. De sier noe den ene gangen og noe annet den andre gangen. De sier det som passet. Det som andre kan forstå eller det de tjener penger på.

En stund sa jeg at jeg var vokst opp i Finnskogen.

Andre ganger sa jeg at jeg hadde italiensk pappa, eller var av taterslekt. Folk trodde meg uansett. Jeg var perfekt utenfor og i sentrum samtidig. Men jeg skrønte ikke så mye., heller. Da jeg fikk min første jobb, i Hjemmet det også, fortalte jeg kollegene mine at jeg kom nordfra, for eksempel.

Jeg fortalte også at det eneste jeg visste om faren min var at han må ha vært hvit og hatt ei hjørnetann som lå skrått over fortanna. Sånn som meg. Ingen i morsslekta har sånne tenner, nemlig. Bare jeg - og David Bowie. Ergo? Alle skjønte. Og smilte. Varme innforståtte smil. Jeg bestemte meg tidlig for at Bowie var faren min, fortalte jeg. Jeg beskrev hvordan jeg så for meg at Bowie dukket opp, i en hvit åpen bil, utenfor huset der jeg og mormor bodde. Han la albuen over døra og lente seg mot oss og ropte opp til kjøkkenvinduet, som mormora mi akkurat åpnet. Vinduet satt tregt, så hun måtte dytte i det med skuldra, jeg husker det så godt, fortalte jeg, hun hadde den grønne morgenkåpa si på, og ga vinduet et velkjent kakk med skuldra så det fôr opp og der var Bowies stemme: Where is my girl, ropte han. I am here, ropte jeg tilbake og stakk hodet fram under armen til mormor, og så sprang jeg ned innkjørselen mens det knaset under turnskoene. But how do I know that you are my girl, sa Bowie, litt skuffet, da jeg kom ned til bilen, andpusten og ivrig og klar til å hoppe inn i passasjeretet. Ikke rart han lurte, for jeg var jo tross alt bittelita og mørk, og det var ikke han akkurat, men så åpnet jeg munnen og viste fram skjeivtanna og Bowie skjønte alt, absolutt alt, og klemte meg inntil seg og så suste vi av gårde.

Pause. I fortellingen.